

САМОМЕДИКАЦИЈА НА ДЕЦА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Проф. Д-р Бистра Ангеловска

Доц. Д-р Елена Дракалска

Самомедикација кај деца

- Употребата на лекови кај доенчиња и деца претставува уникатен сет од предизвици
 - Физиолошките разлики помеѓу децата и возрасните, вклучувајќи ја и онтогенетската зрелост на органите и составот на телото, значително влијаат на ефективноста и сигурноста на лековите.
 - Повеќето фармакокинетички и фармакодинамски студии даваат малку информации во врска со делувањето на лекот кај доенчиња и деца, бидејќи вообичаено се спроведуваат на возрасни.
- Најчестите (банални) заболувања кај децата како што се главоболка, настинка, грип, диареа, констипација, болки во грлото, може да се третираат во домашни услови со ОТС лекови

ЦЕЛИ НА ТРУДОТ:

- Да ги прикажеме најчестите причини за примена на самомедикацијата кај деца,
- Да направиме споредба на препораките и водичите од релевантни светски извори (WHO, FDA, MBD и други), регулативата на Европската Унија со регулативата за примена на самомедикацијата во Република Македонија,
- Да ги издваоиме лековите кои се применуваат за самомедикација кај педијатриската популација во Република Северна Македонија и
- Да ги истражиме познавањата на родителите за самомедикација на децата во регионот на Источна Македонија

Материјали и Методи:

- Анализа на препораките на WHO, EU, FDA, MBD, Канада и РМ
- Анализа на листата на педијатриски лекови за самомедикација во РМ за деца до 6 годишна возраст, систематизирани според АТС класификација и дозирана форма.
- Истражување за познавањето на самомедикацијата кај децата на родителите од шест општини во Источниот регион на Македонија,
 - Анонимна анкета на 50 испитаници - родители на деца до 6 години по случаен избор
 - **Анкетниот прашалник е составен од два дела:**
 - Општ дел - демографски и социоекономски карактеристики на испитаниците и
 - Прашања поврзани со познавањата на родителите за самомедикација на нивните деца за три вида на здравствени проблеми на децата и нивниот третман (медикација) и тоа: констипација (лесна и тешка форма), главоболка и настинка. Во прашалникот се понудени одговори на кои родителите го заокружуваат одговорот кој соодветствува на нивните уверувања, вклучувајќи го и одговорот „не се сеќавам“ и „не знам“.
 - Одговорите се анализирани со дескриптивна квантитативна статистика.
 - Резултатите се прикажани табеларно и графички.

Безбедност и ефикасност од третманот применет за лекување на констипацијата

- Важно е да се знае дали детето навистина има констипација и дали е можно таа констипација да е резултат на некое претходно недијагностицирано заболување.
- Ректалната администрација на лаксативи може да биде ефикасна, но сепак може да биде вознемирувачка за детето и може да доведе до упорност на задржувањето.
- Долгорочна редовна употреба на лаксативи е од есенцијално значење за одржување на добро формирана столица и да се спречи повторување на хроничната констипација кај децата.
- На родителите треба да им се препорача, да се прилагоди дозата на лаксативите со цел да се воспостави редовен модел на движење на дебелото црево, каде што столиците ќе бидат меки и добро формирани, и ќе поминат без непријатности.

Безбедност и ефикасност од третманот применет за лекување на главоболка

- Спорадичните главоболки се вообичаени и не бараат дополнителни ивџестигации или третман.
- Репетирачките главоболки налагаат проценка од лекар, во повеќето случаи ова може добро да биде направено во примарна здравствена заштита.
- **Третманот кој се применува за сузбивање може да биде нефармаколошки и фармаколошки.**
- Нефармаколошкиот третман вклучува:
 - Информирање на детето и родителите дека не постои сериозна болест
 - Намалување на стресот, замор и гладување
 - Доволен сон, редовно вежбање и давање на редовни оброци

Безбедност и ефикасност од третманот применет за лекување на главоболка

- Фармаколошкиот третман почесто се применува доколку детето има мигренозни главоболки.

- Бидејќи нестероидните антиинфламаторни лекови НСАИЛ, не предизвикуваат депресија на дишењето, не го нарушуваат гастро – интестиналниот моталитет и не предизвикуваат зависност, може да се користат за ублажување на болките.
- Аналгетиците се поефикасни за спречување на болката, отколку во ублажување на постојаната

Безбедност и ефикасност од третманот применет за лекување на настинка

- Производите кои се одобрени да се користат за третман на настинка кај деца на возраст до 6 години се препарати кои најчесто содржат: Експекторанси, Антихистаминици, Антитусици, Деконгестиви
- Според одредени кохранови прегледи е дојдено до следниве заклучоци:
 - „Нема доволно податоци за користењето на назални деконгестиви кај деца и поради тоа не се препорачуваат кај деца помали од 12 години...“ и
 - „Не постои доволно добар доказ за или против ефикасноста на ОТС лековите за акутна кашлица...останува нејасно дали тие лекови помагаат“
- Не постојат доволно добри податоци кои би овозможиле убедливи докази за ефикасноста на секоја од активните супстанции, сама или во комбинација, за третман на симптомите на настинка кај деца.

Извор	Препораки
WHO, FDA	Предупредувања до родителот да го чита упатаството за лекот, да внимава на точното дозирање, да не решава сам во улога на доктор, да ги следи препораките за возраста и тежината, да го држи лекот "вон дофат на деца", да провери дали покажува знаци на фалсификување
Канада	ОТС производите за настинка не треба да се користат кај деца до 2 години; на сите орални препарати за настинка на етикетата треба да биде назначено „не смее да се даваат кај деца под 6 години“ Овие лекови не треба да се користат кај деца под 6 години, телесната тежина не може да биде критериум за давање на лек заради несигурната корелација на возраста и тежината Воведени низа ограничувања за деца на возраст од 6 – 12 години, вклучувајќи и зголемени предупредувања и барања за соодветни пакувања и уреди за дозирање.
NPIS*Велика Британија	Податоци за вкупните јавувања годишно во периодот од 2004–2007 година. Најчести пријавени несакани дејства за антихистаминиците, антитусиците и експекторансите на деца под 9 годишна возраст Предупредување за внимание при самомедикацијата со овие препарати
Медицина базирана на докази	Кај лесни заболувања, пред давање на ОТС препарати да се направат промени во исхраната или терапија со билни препарати, да се делува на намалување на стресот, без паника и доколку симптомите продолжат и после применетиот третман на самомедикација задолжително да се обратат кај лекар
Република Македонија	Во РМ се превземени препораките од СЗО и Медицина базирана на докази Обезбедена соодветна поддршка аво регулативата

Лекови кои се применуваат за самомедикација кај педијатриската популација во РМ

- Од вкупно 3571 дозирани форми регистрирани во РМ, 282 може да се издаваат и без лекарски рецепт (8%), а само 38 се наменети за самомедикација за деца на возраст до 6 години (13,5%)
 - 16 INN распределени по повеќе дозирани форми и јачини, прилагодени за возраста за која се наменети и местото на апликација.
- Доминираат лековите за системска употреба, а за локална употреба на листата се само препарати за апликација во нос.
- Фармаколошки групи:
 - Лекови наменети за сузбивање/олеснување на симптомите при настинка:
 - Антитусици 14 препарати,
 - анлгетици/антипиретици 8 и
 - назални деконгестиви 4 (1 за системско и 3 за локално делување на носната слузница).
 - Антихистаминици 2 (понекогаш може да бидат наменети за ублажување на симптомите при некои настинки или состојби слични на настинка)

Лекови кои се применуваат за самомедикација кај педијатриската популација во РМ

- Витамински препарати 6
- За дигестивен тракт
 - Против дијареја 3 фармацевтски дозирани форми
 - сузбивање на гасови во стомакот 1
 - Лаксатив 1 препарат.
- За апликација во носната слузница (локално делување) 3 препарати:
 - спреј за нос 1
 - капки за нос 2

Лекови кои се применуваат за самомедикација кај педијатриската популација во РМ

- За системско делување вкупно 34 ФДФ
 - доминираат течни дозирани форми и цврсти дозирани форми кои пред употреба се раствараат во течност (сирупи, раствори, емулзија, капки, суспензии, прашок за перорална суспензија, шумливи таблети) – 22,
 - таблети за цвакање – 1,
 - Таблети 3, тврда капсула 1
 - фармацевтски форми за ректална апликација 3 (супозитории 2 и ректални капсули 1) во јачини што соодветствуваат со препорачаните дози за возраста на детето.
- Лековите допуштени за самолекување на оваа популација се внимателно одбрани и ги задоволуваат критериумите на WHO, EU, FDA, MBD во однос на состојбите кои може да бидат предмет на самолекување, фармацевтските дозирани форми кои може да ги користат децата и безбедноста и сигурноста

- Лековите самомедикација кај деца според АТС класификација

АТС код	Фармаколошка група	Деца до 6 години	Деца од 6 -12 години
A11/A12	Витамини и минерали	6	7
A13	Тонизирачки препарати		1
A01	Антимикробни препарати		1
A02	Антациди		1
A03	Средства против гасови	1	3
A06	Лаксативи	1	3
A07	Антидијароици	3	6
N02/M01	Аналгетици и антипиретици	8	20
R01	Назални деконгестиви	4	7
R02	Антисептици		9
R05	Муколитици, антитусици, експекторанси	13	14
R06	Антихистаминици	2	2
Вкупно		38	74

- Најчести фармацевтски дозирани форми кои се препорачани за самомедикација на децата во РМ

ФДФ	Деца до 6 години	Деца од 6 – 12 годни
Таблети за цвакање	1	2
Таблети	3	10
Филм обложени таблети		2
Обложени таблети		4
Пастили		8
Сируп	13	15
Перорален раствор	4	5
Перорална суспензија	2	3
Перорални капки	2	1
Прашок за перорална суспензија	2	1
Гранули за перорална суспензија		1
Шумливи таблети	3	8
Шумливи гранули		1
Капки за нос, раствор	2	3
Спреј за уста, раствор		2
Спеј за нос	1	1
Тврда капсула	1	4
Мека капсула		1
Ректална капсула	1	1
Емулзија	1	1

Познавање на самомедикацијата кај децата на родителите од шест општини во Источниот регион на РМ

1. Општ дел – демографски и социоекономски карактеристики на испитаниците

Демографски и социоекономски карактеристики	Број на испитаници (процент) n = 50
Род	
Женски	41 (82%)
Машки	9 (18%)
Образование	
Средна школа	25 (50%)
Високо образование	25 (50%)
Социоекономски статус – вработени/невработени	
Вработени	33 (66%)
Невработени	17 (34%)
Економска состојба	
Добра	28 (56%)
Лоша	22 (44%)
Здравствено осигурување	
Осигурени	44 (88%)
Неосигурени	6 (12%)

2. Прашања поврзани со познавањата на родителите за самомедикација на нивните деца за три вида на здравствени проблеми

• Констипација

Прашање: Дали вашето дете имало запек во последните шест месеци?

Одговор	Број	Процент
Да	30	60%
Лесна форма	19	63.3%
Тешка форма	11	36.6%
Не	20	40%

Ова може да се должи на: нередовна исхрана; недоволен внес на течности, растителни влакна во исхраната и сл, што пак е во директна корелација со економската состојба во семејствата на испитаниците.

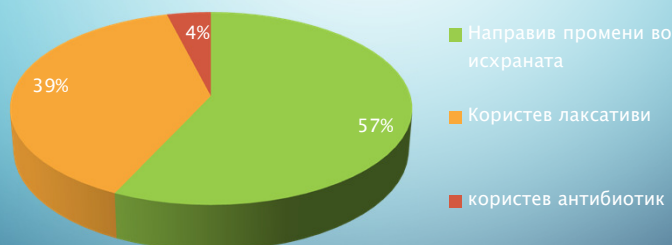
• Прашање: Од кого побаравте совет?

Лесна форма на запек		
Одговор	Број	Процент
Педијатар	9	47.3%
Фармацевт	7	36.8%
Пријатели или семејство	2	10.5%
Тешка форма на запек		
Одговор	Број	Процент
Педијатар	11	100%
Фармацевт	11	100%
Пријатели или семејство	7	63%
Не побарале помош	0	

- Доминантно со повисокото ниво на свест за здравјето на своите деца, кое е во позитивна корелативна врска со повисокото ниво на образование на испитаниците, кои се опфатени со примерокот.

• Прашање: Според советот којшто сте го добиле каков третман примените за запекот кај Вашето дете?

Според советот којшто сте го добиле, каков третман примените за запекот кај Вашето дете?

• Главоболки

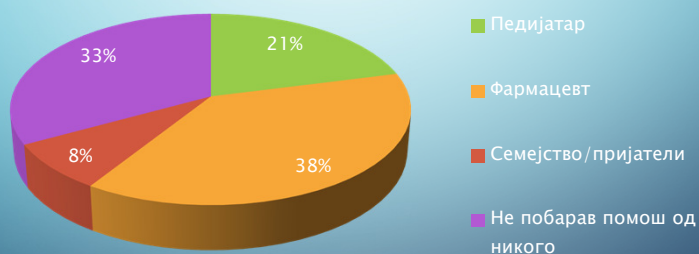
Прашање: Дали Вашето дете има главоболка во последните 6 месеци?

Одговор	Број	Процент
Да	21	42%
Не	28	56%
Не се сеќавам	1	2%

Помалиот процент на детектирани главоболки е веројатно заради тоа што во најголем дел родителите симптомот полесна главоболка не го свикаат сериозно, потешките главоболки обично се асоцирани и/или се симптом на некое друго заболување (настинка, ангина, фебрилна состојба и друго).

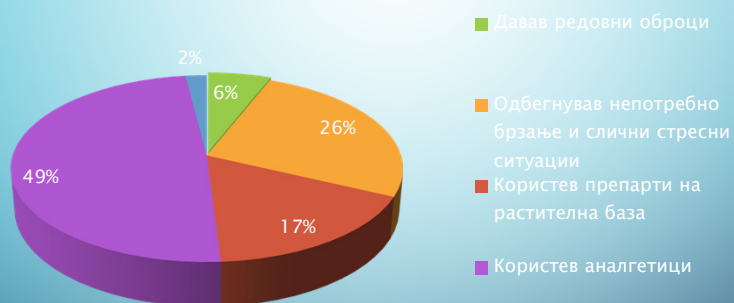
• Прашање: Од кого побаравте помош во врска со последната главоболка на вашето дете?

Од кого побаравте помош во врска со последната главоболка на Вашето дете?

- Прашање: Според советот кој сте го добиле, каков третман примените за главоболката кај Вашето дете?

Според советот кој сте го добиле, каков третман примените за главоболката кај Вашето дете?

- Применетиот третман е соодветен согласно препораките разработени во овој труд. Сепак, родителот веројатно не е информиран дека антибиотиците не лекуваат главоболка.

• Настинка

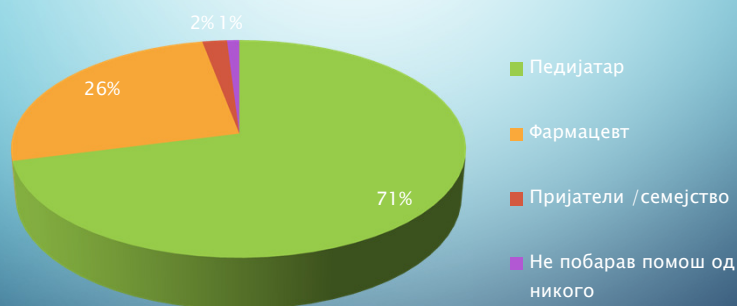
- Прашање: Дали Вашето дете има настинка во последните 6 месеци?

Одговор	Број	Процент
Да	48	96%
Не	2	4%

Ова покажува дека и на ова, релативно мало по опфат истражување, се потврдува фактот дека настинката е еден од најчестите здравствени проблеми особено на популацијата опфатена во примерокот (деца на возраст до 6 години), кои воедно се и најранлива категорија.

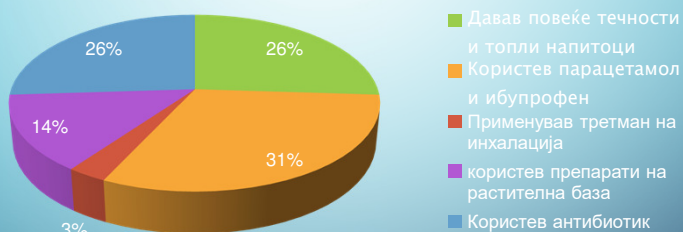
- Прашање: Од кого побаравте помош во врска со последната настинка на Вашето дете?

Од кого побаравте помош во врска со последната настинка на Вашето дете?

- Прашање: Според советот кој го добивте, каков третман применивте во врска со настинката кај Вашето дете?

Според советот кој го добивте, каков третман применивте во врска со настинката кај Вашето дете?

- Веројатно и сосема несоодветно, при потешките симптоми на настинка, родителите користеле антибиотик, наместо комбинирање на симптоматската терапија.

- Спроведената анкета за познавањето на родителите за самомедикација кај децата покажа дека:

- ✓ Родителите чии деца имале запек почесто барале помош од лекар и фармацевт, во споредба со децата кои имале главоболка
- ✓ Настинката е еден од најчестите здравствени проблеми на популацијата опфатена во примерокот (деца до 6 години), а најголем број од родителите бараат совет од здравствен работник,
- ✓ Соодветно е користена симптоматската терапија: аналгетик/антипиретик и нефармаколошки третман, но не се користени другите препорачани лекови за сузбивање на симптомите на настинката (антитусици, експекторанси, антихистаминици, назални деконгестиви).
- ✓ Веројатно, и сосема несоодветно, при потешките симптоми на настинка, родителите користеле антибиотик, наместо комбинирање на симптоматската терапија.
- ✓ Бројот на родители кои имаат сопствени познавања за можностите за самомедикација е релативно мал, особено ако земеме во предвид дека се анкетирани родители со повисока образовна структура,
- ✓ Начинот на лекување на состојбите што се предмет на анкетата соодветствува во најголем дел со препораките,
- ✓ Познавањето на родителите за антибиотиците и нивната можна злоупотреба не е на задоволително ниво, како и информирањето од страна на здравствените работници во тој смисол.

ЗАКЛУЧОК

- Самомедикацијата кај децата најчесто се јавува при констипација, главоболка и настинка;
- Најголемиот број на лекови кои се користат за самомедикација кај децата се безбедни и ефикасни за употреба, ако се даваат во препорачаната доза;
- Во Република Македонија се следат препораките кои се дадени од Светската Здравствена Организација, FDA и Медицина базирана на докази;
- По своето индикационо подрачје, лековите допуштени за самомедикација на деца се наменети за лекување на настинка, главоболка, запек и дијареа, што е во согласност со светските препораки за самомедикација на деца;
- Современиот начин на живеење, можноста за подостапни информации и соодветни здравствени установи и работници, поголемата здравствена култура на граѓаните од една страна, и можноста за самолекување на полесни состојби и симптоми без посета на лекар би можело да ги намали трошоците на здравствените фондови, да се избегне трауматизирањето на децата при одењето на лекар, да се заштеди време на родителите.
- Потребно постојано да се ажурира листата на лекови за самомедикација, со внимателно и постепено зголемување на бројот на допуштени препарати, следејќи ги најновите сознанија за нивната безбедност и сигурност.

